

УДК 346.001.76:061.1ЄС

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Д. І. Адамюк, аспірант

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Присвячено огляду сучасної стратегії ЄС у сфері подальшої розбудови економіки, заснованої на знаннях та інноваціях. Розглянуто різноманітні форми та прийоми стимулювання інноваційної діяльності як на приватному, так і на публічному рівні. Узагальнено основний досвід Співтовариств щодо поглиблення кооперації у сфері НДДКР і підвищення ефективності інноваційної діяльності.

Ключові слова: *інновації, інноваційна стратегія, стимулювання інноваційних процесів, інноваційна діяльність в ЄС.*

Актуальність проблеми. Важливою складовою нового етапу розвитку України є посилення інтеграційних процесів, курс на вступ до ЄС. З огляду на перспективи реалізації обраного курсу шлях технологічного розвитку України у перспективному періоді буде тісно пов'язаний з моделлю Європейського Співтовариства, оскільки ця модель припускає не просто тісне співробітництво у сфері науки і техніки, а й інтегрування економік європейських країн. Отже, у перспективі модель ЄС могла б стати для технологічного розвитку України однією з визначальних, що зумовлює необхідність її глибокого вивчення та висвітлення.

Результатом актуалізації інноваційних процесів як для суб'єктів господарювання, так і для держав — членів ЄС і Співтовариства в цілому стають формування та поступове збільшення законодавчого масиву, присвяченого регулюванню відносин, пов'язаних зі здійсненням або залученням до інноваційної діяльності, — інноваційного законодавства.

Існують роботи українських і російських авторів, присвячених економіко-правовим питанням інноваційного розвитку ЄС в цілому та інноваційним структурам зокрема [2–6].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Слід зазначити, що різні аспекти вивчення законодавства ЄС у сфері інноваційної діяльності висвітлено в працях вітчизняних правознавців В. Андрійчука, І. О. Галиці, М. В. Гамана, Р. Еннан, О. П. Орлюк, В. Новицького, Ю. Пахомова, О. Л. Притикіна, С. Ф. Ревуцького, О. Д. Святоцького, Ю. М. Стасюка. Проблеми гармонізації права інтелектуальної власності в умовах інноваційного розвитку досить часто приділяють увагу А. В. Гачневич, Ю. М. Капиця, М. В. Пушкар. Проблеми співробітництва України з ЄС у науково-технологічній сфері висвітлюють І. Гузенко, С. Кацура, Ю. Макогон, В. Ходикіна та ін.

Формулювання цілей. Мета цієї статті — з'ясувати сучасну стратегію ЄС зі стимулювання інноваційних процесів, головні інструменти та механізми впливу Співтовариства для найбільш ефективного використання інновацій на шляху розбудови конкурентоспроможної економіки світу та можливості використання цього досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. В країнах Європи, як і в інших розвинених країнах світу, зростає роль наукових, інноваційних, технологічних та інвестиційних чинників, які все більше набувають значення компонентів економічного розвитку. Навіть незважаючи на деяке уповільнення темпів економічного зростання у більшості країн Західної Європи в другій половині ХХ — на початку ХХІ ст. динаміка інвестицій у НДДКР залишається позитивною.

В останнє десятиліття інвестиції в знання, тобто витрати на НДДКР, вищу освіту, інформаційні та комунікаційні технології, зростають темпами, що випереджають темпи зростання інвестицій в основний виробничий капітал.

У другій половині 1990-х років уряди майже всіх західноєвропейських країн прийняли програми та закони щодо стимулювання інноваційної діяльності, спрямовані насамперед на поширення інновацій. Доцільно зауважити, що розуміння інновацій у країнах ЄС відрізняється від такого в Україні та не вважається об'єктом господарських правовідносин. Інновація використовується скоріше як поняття для позначення процесів *уведення у вживання якого-небудь нового чи значно поліпшеного продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць чи зовнішніх зв'язків* [1, п. 146]. Головною та мінімальною ознакою інновації вважається вимога, щоб продукт, процес, метод маркетингу або організації був новим (чи значно поліпшеним) для практики конкретної фірми. Цей факт включає в категорію інновацій продукти, процеси та методи, які фірми створили першими, і/або продукти, процеси та методи, запозичені від інших фірм чи організацій. Більше того, поняття інноваційного продукту в тому значенні, в якому воно використовується у ст. 14 Закону України «Про інноваційну діяльність», не існує, що ускладнює адаптацію вітчизняного інноваційного законодавства до норм права ЄС.

Загальною ознакою інновації за нормами права ЄС є те, що вона повинна бути *впроваджена*. Новий чи вдосконалений продукт є впровадженим, коли його винесено на ринок. Нові виробничі процеси, методи маркетингу або організаційних методів є впровадженими, коли вони стали реально використовуватися у діяльності фірми. А тому характер інноваційної діяльності в ЄС сильно варіює від фірми до фірми. Деякі фірми займаються чітко вираженими інноваційними проектами, такими, як розроблення і впровадження якогось нового продукту, тоді як інші — переважно тим, що уводять усі нові поліпшення у свої продукцію, виробничі процеси та операції.

Обидва типи фірм можуть вважатися інноваційними, оскільки інновація може складатися зі здійснення одиничної істотної зміни або з ряду менш значних поліпшуючих змін, які в сукупності утворюють значну зміну.

З огляду на такі позиції, у загальноприйнятій практиці ЄС інноваційною діяльністю вважаються всі наукові, технологічні, організаційні, фінансові та комерційні дії, що реально приводять до здійснення інновацій або задуманих із цією метою. Деякі види інноваційної діяльності є інноваційними самі по собі, інші не мають цієї властивості, але теж необхідні для здійснення інновацій. Інноваційна діяльність включає також дослідження і розроблення, не пов'язані прямо з підготовкою якої-небудь конкретної інновації [1, п. 149].

Сучасна інноваційна стратегія не тільки країн — членів ЄС, а й Співтовариства в цілому ґрунтується на різноманітних засобах державного регулювання та поєднує досить розгалужену систему інституційних, нормативних інструментів.

Європейська Рада на своєму спеціальному самміті, який відбувся у березні 2000 р. в Лісабоні, визначила нову стратегічну мету для Європейського Союзу — побудувати висококонкурентоспроможну, динамічну, засновану на знаннях економіку, яка забезпечить сталий економічний та соціальний розвиток. У березні 2005 р. на самміті в Барселоні Європейська Рада визнала незадовільним стан досягнення зазначеної мети та вирішила зосередитися на стратегічному напрямі економічного зростання і створення нових робочих місць, який дістав назву «Поновлена Лісабонська стратегія», або «Новий Лісабон». Досягнення цієї стратегічної мети супроводжуватиметься поєднанням існуючого співробітництва з використанням нових підходів до координації на всіх рівнях. Ключовими механізмами та інструментами «Нового Лісабона» визначено: Сьому Рамкову програму ЄС (ПІ7), EUREKA, Eurostars, Рамкову програму з питань конкуренції та інновацій, COST, Європейські технологічні платформи. При цьому інститути ЄС, відповідні структури зазначених ініціатив та програм і національні уряди розроблюють різноманітні механізми для максимально ефективного досягнення ключових цілей та поєднання зусиль окремих ініціатив заради досягнення кумулятивного, синергетичного ефекту.

Одне з основних місць у реалізації цих програм посіли інституціональні зміни, зокрема формування структурних елементів та механізмів здійснення інноваційної політики. Незважаючи на національні розбіжності у підходах, можна виділити три загальні аспекти.

Створення нових адміністративних структур, заснованих на системному характері інновацій.

Деякі країни (Велика Британія, Німеччина) змінили функції міністерств або створили нові міністерства, які займаються питаннями інноваційної політики. У Фінляндії очолювана прем'єр-міністром Рада з наукової і технологічної політики взяла на себе відповідальність за стратегічний розвиток та координацію цієї політики, а також інноваційну систему в цілому. В Іспанії уряд в рамках національної інноваційної програми сформував координаційну структуру у сфері інноваційної політики під керівництвом прем'єр-міністра.

Також внесено зміни до механізму координації — створено нові координуючі органи (інноваційні ради) або до компетенції вже існуючих наукових рад включено питання інноваційної діяльності.

Визнання на урядовому рівні інновацій життєво важливим чинником економічного розвитку, проведення широкої урядової кампанії з проблем нововведень, активізація діалогу між науковим співтовариством, промисловістю і громадськістю.

Практика проведення інформаційних кампаній поширена у Великій Британії і Німеччині. В Іспанії створено Форум інформаційного суспільства, одним з головних завдань якого є стимулювання координації діяльності уряду і різних промислових та громадських організацій при розробленні Національного плану дій щодо створення інформаційного суспільства.

Використання нового механізму прогнозування і визначення пріоритетів «Передбачення» (Foresigh) для формування національної інноваційної стратегії. Його мета — визначити стратегічні напрями досліджень та інновацій для підвищення конкурентоздатності країни [2, с. 77].

З посиленням міжнародних інтеграційних процесів і виробленням погодової економічної політики, притаманної загальному економічному простору країн, зокрема членів ЄС, з'являється нова можливість розроблення єдиної інноваційної політики на рівні держав — членів Співтовариства. Вироблення єдиного антимонопольного законодавства; використання системи прискорених амортизаційних відрахувань, що, власне кажучи, є безпроцентними позиками на придбання новітньої техніки; пільгове оподаткування витрат на НДДКР; заохочення малого наукомісткого бізнесу; пряме фінансування підприємств для заохочення нововведень у сферах новітніх технологій; стимулювання співробітництва університетської науки і компаній, що виготовляють наукомістку продукцію, — це далеко не повний перелік атрибутів

інноваційної політики, яка проводиться в країнах Європейського співтовариства і відкриває рівні можливості для національних підприємств країн — членів ЄС у сфері інноваційного бізнесу.

На початку 2002 р. у Барселоні Рада Європи сформулювала низку конкретних завдань у сфері стимулювання інноваційного розвитку. Серед них — збільшення до 2010 р. частки витрат на НДДКР у країнах ЄС з 1,9 до 3 % ВВП, насамперед за рахунок зростання асигнувань приватного сектору; подальша вертикальна та горизонтальна координація інноваційної політики; створення єдиного Європейського дослідницького простору з урахуванням розширення ЄС.

У 2002 р. в ЄС на базі об'єднання рад з внутрішнього ринку і промисловості та дослідницьких рад було створено Раду з конкурентоспроможності. У рамках Єврокомісії відбуваються регулярні зустрічі Групи комісарів з проблем зростання, конкурентоспроможності, зайнятості та сталого розвитку.

Велике значення для координації національних інноваційних політик мають заходи ЄС щодо збирання, аналізу, оцінювання та поширення інформації про стан інноваційної діяльності в країнах-членах і найбільш успішні приклади інноваційної політики. Серед них:

тренди інновацій в Європі — поширення успішних прикладів інноваційної політики;

європейський інноваційний таблоїд — щорічні дані про стан науки, техніки, інноваційної поведінки компаній та інноваційне середовище;

іннобарометр — спеціальні обстеження конкретних аспектів інноваційної політики, включаючи ставлення компаній до нововведень;

діяльність електронної служби інформації ЄС з НДДКР та інноваційної політики — CORDIS, в рамках якої надаються також відомості про можливості використання результатів робіт з проектів ЄС.

Зазначені інформаційні заходи виходять за межі програм НДДКР, фінансованих з фондів ЄС, і охоплюють всю інноваційну діяльність країн Західної та Центральної Європи.

Інноваційна політика стала складовою частиною національної регіональної політики, однак, як правило, національні уряди віддають перевагу вже розвиненим у науково-технічному відношенні регіонам. Держава надає допомогу відсталим регіонам не стільки шляхом прямих фінансових ін'єкцій, скільки через сприяння в розробленні інноваційної політики та розвитку інфраструктури. Пом'якшення диспропорцій технологічного регіонального розвитку є переважно функцією ЄС.

Основна увага в цьому напрямі діяльності приділяється Мережі інноваційних регіонів та локальній мережі центрів з поширення інновацій.

Мережі інноваційних регіонів — це національні та транснаціональні об'єднання у сфері розроблення та обміну досвідом щодо інноваційної стра-

тегії. Центри з поширення інновацій мають статус незалежних консультаційних організацій у сфері технології та бізнесу, які отримують допомогу від Єврокомісії з підприємництва. Вони надають допомогу інноваційному бізнесу за такими напрямками:

трансфер технологій; комерціалізація результатів НДДКР, включаючи питання інтелектуальної власності;

розвиток адаптаційних можливостей компаній до нової технології, в тому числі шляхом об'єднання потенційних партнерів співробітництва;

здійснення транснаціональних інноваційних ініціатив;

поширення інформації про інноваційну політику ЄС.

Нині діють 68 центрів з банками даних щодо 1300 новітніх технологій. Мережа цих банків охоплює 220 європейських організацій, а в роботі центрів беруть участь більше тисячі консультантів.

Вже протягом десяти років доволі успішно розвиваються багатогалузеві комплексні програми наукового співробітництва країн Європи. Ці програми, що мають назву Рамкових, охоплюють найвизначніші наукові інституції наших європейських сусідів (а з деяких часів — і країн Америки, Азії та Африки) і спрямовані на розв'язання найбільш актуальних перспективніших проблем сучасної науки і технології.

Сьома Рамкова програма розпочалась з 1 січня 2007 р. і розрахована на семирічний період, як і її попередниця — Шоста Рамкова програма (БРП) ЄС на 2002–2006 рр., вона також ставить за мету створення Європейської зони досліджень (European Research Area — ERA) та розвиток в ЄС економіки і суспільства, побудованих на знаннях.

Сьома Рамкова програма Європейського Співтовариства для досліджень, технологічного розвитку та демонстраційної діяльності на 2007–2013 рр. базується на основі аналізу стану розвитку економіки ЄС, виконаного Єврокомісією. Цей аналіз відзначає недостатнє економічне зростання, зниження конкурентоспроможності та проблем зі створенням робочих місць. При цьому показано, що триває відставання ЄС від США і Японії та зростають «економічні загрози» з боку Китаю [3]. Основною метою РП7, на яку передбачається витратити близько 72 723 млн євро, є створення базованого на знаннях суспільства, побудова Європейського дослідницького простору, досягнення досконалості у науково-технологічних дослідженнях шляхом виконання таких чотирьох основних програм, як кооперація, ідеї, люди, потенціал.

Кооперація, на яку планується витратити 44 432 млн євро, здійснюватиметься за такими дев'ятьма темами:

здоров'я;

продукти харчування, сільське господарство та біотехнологія;

інформація та технології зв'язку;

нанонауки, нанотехнології, матеріали та нові виробничі технології;
енергетика;
довкілля;
транспорт;
соціально-економічні науки та науки про людину;
безпека та космос.

Виконання проектів за всіма темами здійснюватиметься через такі заходи: спільні дослідження, спільні технологічні ініціативи, координація дослідницьких програм та міжнародна кооперація.

Спільні дослідження складатимуть основну масу та ядро фінансування з боку ЄС. Їх основна мета — впровадження у більшості галузей наукових досягнень, виконання дослідницьких проектів та створення мереж, здатних притягувати дослідників та інвесторів з Європи та всього світу.

Спільні технологічні ініціативи застосовуватимуться в обмеженій кількості випадків для досягнення особливо широкого масштабу цілей та залучення значних ресурсів, здійснення довгострокового приватного та суспільного партнерства. Ці ініціативи впливають головним чином з діяльності Європейських технологічних платформ і належать до одного або невеликої кількості відібраних аспектів досліджень та об'єднуюватимуть приватний сектор інвестування і національні та європейські суспільні фонди.

Координація дослідницьких програм поза Співтовариством здійснюватиметься за допомогою двох видів інструментів: схеми ERA-NET та участі Співтовариства у спільному виконанні національних дослідницьких програм.

Міжнародна кооперація. Як проголошено Європейською комісією, для конкурентоспроможності та провідної ролі Співтовариства на світовому рівні необхідним є встановлення стратегічного партнерства з «третіми» країнами в обраних галузях та залучення кращих науковців з цих країн до співпраці з ЄС, розв'язання на основі взаємних інтересів окремих проблем, з якими стикаються «треті» країни, або проблем, що мають глобальний характер.

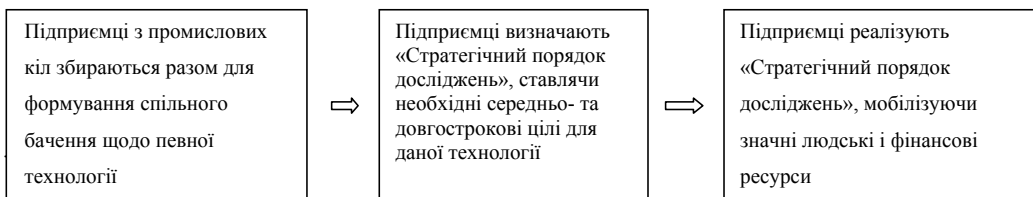
Кооперація з «третіми» країнами в Рамковій програмі буде спрямована, зокрема, на такі групи країн — країни кандидати: країни — сусіди ЄС, Середземноморські країни-партнери, Західнобалканські країни та нові незалежні держави (СНД), країни, що розвиваються, країни з кризовою економікою.

Акції, цю стосуються міжнародної кооперації, діють у всіх тематичних галузях та між цими галузями, а також спільно з програмами «Кадри» та «Потенціал».

Одним із важливих нововведень РП7 є створення та активізація діяльності Європейських технологічних платформ (ETP) [4] — організацій, які відіграватимуть ключову роль у створенні спонсорської мережі для підтримання

стратегічно важливих галузей, в яких для майбутнього сталого розвитку Європи, її конкурентоспроможності будуть задіяні суспільні інституції та приватні особи на національних та регіональних рівнях, що сприятиме реалізації Лісабонської стратегії та розвитку Європейського наукового простору. Технологічним платформам надається основне значення у поліпшенні спільності дослідницьких пріоритетів ЄС з потребами промисловості. Вони становлять цілий ланцюг в економічній вартості, гарантуючи перетворення знань, згенерованих у процесі досліджень, у технології і виробничі процеси, а в кінцевому результаті — в ринкові товари і послуги.

Як вони працюють? У своїх розробках технологічні платформи використовують тристадійний підхід:

Ще одне нововведення, яке розпочало роботу в новій Рамковій програмі, — Європейський інститут технології (ЕІТ) [5,6]. Ця інституція має стати символом для Європи, її прапором у науці. І хоча дискусії щодо її структури та наповнення ще точаться, але визначено, що ЕІТ сфокусує свою діяльність на 10 найвизначніших стратегічних міждисциплінарних напрямках, серед яких біотехнологія, нанотехнологія, «зелена» енергетика. Цей інститут покликаний відігравати значну інноваційну роль у трансфері знань, залученні кращих учених і компаній з усього світу для співробітництва. ЕІТ буде новим багатостороннім закладом, що об’єднає в собі кращі колективи та університетські департаменти в стратегічних для Європи галузях. Він має стати лідером в освіті, дослідженнях та інноваціях і буде побудований таким чином, аби об’єднати все це в інтересах наукоємного суспільства.

Ідеї. Мета цієї програми спрямована на посилення динамізму, креативності та переваги європейських досліджень на стиках наук. Це досягатиметься шляхом підтримання дослідницьких проєктів, що виконуються на перехресті наук окремими колективами за конкурсом на європейському рівні. Ці проєкти фінансуватимуться в обсязі, запропонованому дослідниками за обраною ними тематикою, та оцінюватимуться за єдиним критерієм досконалості, який встановлюватиметься за спеціальною рецензією.

Кадри. Метою програми є зміцнення (кількісне та якісне) дослідницько-технологічного кадрового потенціалу в Європі шляхом стимулювання дослідницьких професій, заохочення європейських науковців залишатися в

Європі та повернення європейських науковців, що працюють у всьому світі, до Європи, роблячи її привабливою для кращих науковців. Це досягатиметься запровадженням деяких акцій імені Марі Кюрі, що адресовані дослідникам на всіх етапах їхньої кар'єри.

Потенціал. Ця частина РП7 спрямована на посилення наукового й інноваційного потенціалів Європи та забезпечення їх оптимального використання. Ці цілі досягатимуться оптимізацією використання та розвитку наукових інфраструктур, підвищенням інноваційного потенціалу малого і середнього бізнесу та його можливостей отримувати вигоди від науки, підтриманням розвитку регіональних наукомістких галузей, розблокуванням наукового потенціалу віддалених та недостатньо розвинених європейських регіонів, зближенням науки і суспільства з метою гармонізованої інтеграції науки і технології в європейське суспільство.

Для українських науковців становить інтерес і Сьома Рамкова програма Європейського Співтовариства з атомної енергетики (Euratom), яка розпочалася одночасно з РП7 і продовжиться до кінця 2011 р. Вона складається з досліджень, технологічних розробок, міжнародного співробітництва, поширення технічної інформації та прикладної діяльності, а також навчання за двома тематичними напрямками: а) дослідження джерел енергії з метою розроблення технологій для безпечного, екологічно чистого та економічного енергопостачання (фінансування — 2 159 млн євро); б) дослідження ядерного розщеплення та радіаційного захисту з метою сприяння безпечному використанню та експлуатації ядерного розщеплення та інших застосувань радіації в промисловості та медицині (фінансування — 394 млн євро).

Інформуючи про зміст РП7, не можна не зосередитися на трьох найзначніших європейських програмах, що формально не є складовими РП7, але тісно пов'язані з нею за цілями та змістом. Це EUREKA, EUROSTARS та COST.

Програма EUREKA (European Research Coordination Agency) на відміну від інших європейських програм спрямована на реалізацію так званих прикладних досліджень [7; 8], покликана сприяти просуванню на ринок науково-технічних розробок в усіх сферах новітніх технологій, посиленню конкурентоспроможності європейської промисловості на європейському і світовому ринках, розробленню виробів, технологічних процесів та послуг високої якості, розвитку міжнародного співробітництва, якомога ширшому залученню промислових та дослідних установ для виконання спільних розробок, зростанню продуктивності праці. Засади участі у програмі EUREKA є прикладом найбільш демократичних відносин, оскільки один з її основних принципів, що коротко формулюється як «знизу-догори» (bottom up approach), передбачає, що в рамках головних тематичних напрямів учасники самі обирають тематику спільних робіт, визначають, яким цілям має слугувати проект, хто залуча-

тиметься до проекту, скільки він коштуватиме, скільки часу має тривати проект, як він керуватиметься, як мають розподілятися ризики та результат. При цьому учасники проектів витрачають свої кошти на ту частину проекту, яку виконують самі (кошти не перетинають кордонів). Розвиваючи науково-технічне співробітництво, програма EUREKA сприяє розробленню високотехнологічних виробів, процесів та послуг. Участь у цій програмі значно полегшить доступ до європейських новітніх технологій, суттєво активізує пошук ефективних партнерів для виробництва та досліджень, відкриває можливості фінансової підтримки з боку європейських країн.

З почуттям задоволення можна відзначити, що Україна, нарешті, у 2006 р. (після 13 років асоційованої участі) ухвалила рішення про повну участь у програмі EUREKA, що сприятиме створенню в Україні умов для підтримання інноваційних процесів та реальній інтеграції в Європейський науково-дослідницький простір (ERA).

Програма EUROSTARS (Eurostars Programme) стимулює та підтримує міжнародні R&D проекти, що виконуються ринково орієнтованими малими та середніми підприємствами (МСП) з високим потенціалом зростання.

Базуючись на координації національних R&D програм та схем, Eurostars впроваджує спільну Європейську програму для МСП та їх партнерів, що виконують дослідження, а також звужує прогалину між ринково орієтованим EUREKA — механізмом та дослідницько-орієнтованою Рамковою програмою.

Основи програми Eurostars такі.

Основна цільова група: ринково спрямовані МСП з високим потенціалом зростання.

Такі МСП очолюють амбітні, міжнародні R&D проекти з високим потенціалом ринкового впровадження.

Консорціум проекту складають партнери (компанії, дослідницькі інститути) з не менш ніж двох країн — членів EUREKA.

Адміністрування програми та Програмного фонду здійснюватиметься новою, автономною, зареєстрованою структурою, пов'язаною з EUREKA Секретаріатом.

Фінансування базується на децентралізованій моделі: країни-члени утворюють та платять внески у спеціальний національний бюджет для відповідних проектів; ЄС робить свій внесок через Програмний фонд.

Строк — сім років. Програма оцінюється через три роки її реалізації. Відкритим є питання щодо подовження (розширення строку дії, скорочення). Допускаються внутрішнє регулювання, гнучкий характер програми для підвищення її ефективності та задоволення потреб МСП.

Програма Eurostars звужує розрив між наукою та дослідженнями, з одного боку, та впровадженням інноваційних продуктів та процесів — з другого.

Крім цього, Eurostars включатиме також країни — не члени ЄС і в такий спосіб розповсюджуватиме свої результати за межі ЄС.

Найстарішою є програма COST (European Cooperation in the Field of Scientific and Technical Research), заснована ще в 1971 р. і спрямована на проведення спільних наукових досліджень [9; 10]. В основному вона підтримує проведення конференцій і семінарів, короткострокові наукові дослідження, молодих учених і таким чином розвиває механізм координації національних дослідницьких проектів в Європі. У 2005 р. в програмі COST брали участь близько 30 000 учених з 35 країн-членів з декількох країн Америки, Азії, а також з країн — членів СНД. Приємно відзначити: незважаючи на те що Україна поки що не є членом COST, у цій програмі беруть участь 15 українських організацій (для порівняння: із Росії — 27, із США — 14).

Підняття участі України до повного членства значно поліпшить умови участі наших учених у спільних фундаментальних дослідженнях, а рішення про це має в основному політичний характер, оскільки членський внесок становить незначну суму — щось близько однієї тисячі євро на рік.

Створення єдиного Європейського дослідницького простору передбачає залучення до нього не тільки старих, а й нових членів ЄС, а також держав, що підписали угоду про науково-технічне співробітництво з ЄС (у 2001 р. такі угоди підписані з Росією, Україною, Мальтою та Індією). Особлива роль при цьому відводиться країнам з перехідною економікою. Стосовно інших країн СНД передбачаються спільні зусилля, спрямовані, по-перше, на стабілізацію їхнього наукового потенціалу; по-друге, на розв'язання проблем, що становлять взаємний інтерес у таких сферах, як охорона здоров'я та дотримання екологічної безпеки (включаючи ядерну), енергетика, нерозповсюдження озброєнь. Допомогу в роботі з країнами СНД надає низка організацій, зокрема, Міжнародна асоціація по сприянню співробітництву з ученими з нових незалежних держав колишнього СРСР (INTAS), Міжнародний науково-технічний центр у Москві (МНТЦ), Український науково-технічний центр у Києві (УНТЦ). У межах програми INTAS співпрацюють понад 40 країн. Проекти і програми МНТЦ та УНТЦ сприяють інтеграції вчених оборонного комплексу в світове наукове співтовариство на основі всебічного співробітництва із Західною Європою, США та Японією.

Програма INTAS взяла на себе роль інформаційного посередника між Сьомою Рамковою програмою НДДКР ЄС та науковими співтовариствами СНД. Разом зі службами Єврокомісії вона забезпечуватиме потенційних учасників проектів із СНД інформацією за тематичними напрямками, а також з процедурних питань. Зворотний потік інформації в Європу про потенціал українських учених, а також фахівців з інших держав здійснюватиметься через так звані національні інформаційні точки в країнах СНД [2].

Висновки. Країни Західної Європи і ЄС взяли у XXI ст. курс на подальше поглиблення кооперації у сфері НДДКР і підвищення ефективності інноваційної діяльності. Це сприятиме посиленню їхніх конкурентних позицій на світовому ринку сучасних технологій. Що стосується України, то створення єдиного Європейського дослідницького простору дає їй можливість активно включитися в європейське наукове співтовариство, а також прискорити формування національної інноваційної політики.

Доцільність розвитку в Україні європейських програм, таких як EUREKA, COST, Сьома Рамкова програма та ін., обумовлена передусім намірами України приєднатися до ЄС, а також бажанням підтвердити реальними діями співпрацю України з іншими партнерами в європейських програмах.

Україна має активно долучатися до нових програм ЄС, насамперед до Сьомої Рамкової програми, яка повністю відкрила двері для «третьох країн», включаючи Україну. Технологічні платформи, EUROSTARS, EUREKA, COST мають стати каналом для залучення українських учених до європейських знань, технологій, інноваційних продуктів та ринків.

Слід відзначити, що інноваційна європейська програма EUREKA є одним із кращих наявних інструментів. Вона забезпечуватиме ефективне використання національних державних фондів для залучення приватного капіталу. Як програма, так і організаційні засади EUREKA сприяють ринковому розвитку економіки України.

Розвиток європейського співтовариства, побудованого на знаннях, означає для України вектор технологічного розвитку на найближчі роки. Доцільно використовувати світовий та європейський досвід, а також механізми здійснення названих інструментів. Участь у таких агенціях може слугувати для вітчизняних учених, національних товаровиробників, дослідницьких установ добрим прикладом розширення свого досвіду, ринків збуту, джерел фінансових ресурсів для досліджень, які становлять спільний інтерес.

Крім того, не слід забувати і те, що ще однією перевагою у повноправному членстві в європейських інноваційних агенціях для України буде можливість долучитися до новітніх європейських технологій, набути практичний досвід на світових ринках інноваційної та науково-технічної продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Посібник Осло (Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data : Oslo Manual. — Paris : OECD, Eurostat, 2006).
2. Шимов Я. Глобализация — спасайся кто может! / Я. Шимов // Политика. — 2000. — [Електронний ресурс] / Я. Шимов. — Режим доступу: http://old.russ.ru/politics/meta/20000905_shimov.html

3. S&T key figures reveal China breathing down EU's neck // Cordis focus. — 2005. — #258. — P. 3.
4. A re-launched, updated Technology Platforms service on Cordis // Cordis focus. — 2006. — #262. — P. 31.
5. Commission launches public consultation on European Institute of Technology // Cordis focus. — 2005. — #259. — P. 12.
6. Commission proposes two-tier structure for EIT // Cordis focus. — 2006. — #264. — P. 1–2.
7. Thoughts turn to new vision for Eureka after two decades of success // Cordis focus. — 2006. — #260. — P. 29–30.
8. Official site of the EUREKA initiative: www.eureka.be
9. Raising the impact of COST through competition // Cordis focus. — 2006. — #262. — P. 14.
10. COST using science and technology as a tool for foreign policy // Cordis focus. — 2006. — #262. — P. 15.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА К СТИМУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Адамюк Д. И.

Посвящено обзору современной стратегии Евросоюза в сфере дальнейшего развития экономики, основанной на знаниях и инновациях. Рассмотрены разнообразные формы и приемы стимулирования инновационной деятельности как на частном, так и на публичном уровне. Обобщен основной опыт Сообществ относительно углубления кооперации в сфере НДЦКР и повышения эффективности инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, инновационная стратегия, стимулирование инновационных процессов, инновационная деятельность в ЕС.

MODERN APPROACHES OF THE EUROPEAN UNION TO STIMULATE INNOVATION PROCESSES

Adamjuk D. I.

The article provides an overview of the modern strategy of the European Union in the further development of the economy based on knowledge and innovation. We consider a variety of forms and methods of innovation as a private and a public level. Summarizes the main experience of community on the deepening of cooperation in the field R&D and enhance innovation.

Key words: innovations, innovative strategy, stimulation of innovative processes, innovative activity in EU.